

5 SKYRIUS

Trečiadienis, 1943 metų kovo 10 d.

Šeštą valandą, stingdančiai šaltą Berlyno rytą aš atvykau į Tegelio aerodromą, iš kur ketinau išskristi į Rusiją. Prieš akis buvo ilga kelionė, nors tik pusė iš dešimties kitų keleivių, kurie lipo į trimis varikliais varomą „Ju52“, ketino vykti į tokius tolius kaip Smolenskas. Atrodė, kad daugelis ruošiasi išlipti jau kelionės pradžioje – Rastenburge, iki kurio skrendama vos keturias valandas. Po to sekė antroji keturių valandų atkarpa į Minską, o po jos – trečioji, dvi valandas trunkanti atkarpa į Smolenską. Planuota, kad, įskaitant sustojimus pasipildyti kuro ir pilotų keitimąsi Minske, į Smolenską skrisime vienuolika ar dvylika valandų – štai, kodėl ten siunčiamas aš, o ne koks storašiknis Vermachto teisės departamente užnugario neturintis teisėjas. Tad nustebau pamatęs, kad iš maždaug tuzino keleivių vienas, atvykęs vairuotojo vairuojamu mercedesu, buvo ne kas kitas, o aikštingasis abvero teismo pareigūnas Hansas fon Dohnanis.

– Koks sutapimas! – linksmai šūktelėjau. – Gal atvykote manęs išlydėti?

– Atsiprašau? – susiraukė jis. – Ak, nepažinau jūsų. Skrendate į Smolenską, kapitone Bernhardai, ar ne?

– Nebent turite kitokios informacijos, – atsakiau. – Ir mano pavardė yra Giunteris, kapitonas Bernhardas Giunteris.

– Taip, žinoma. Na, sutapo, kad skrisime tuo pačiu lėktuvu. Ketinau vykti traukiniu, bet apsigalvojau. Bet dabar esu tikras, kad pasirinkau teisingai.

– Bijau, kad stovite tarp sienos ir pasiutusio šuns, – įspėjau.

Įlipome į lėktuvą ir susiradome sėdynes prie gofruoto korpuso: jausmas toks, lyg sėdėtum darbininko lūšnoje.

– Išlipate Vilko irštvoje? – paklausiau. – Ar vyksite visą kelią iki Smolensko?

– Ne, skrisiu iki galo, – skubiai atsakė jis. – Abveras paskyrė skubų netikėtą susitikimą su feldmaršalu fon Kliuge jo būstinėje.

– Vežatės supakuotus pietus, ar ne?

– Hmmm?

Parodžiau į paketą, kurį jis laikė po pažastimi.

– Čia? Ne, čia ne pietūs. Tai dovana vienam asmeniui. Truputis „Cointreau“.

– „Cointreau“. Tikra kava. Kas slepiasi už didžiųjų jūsų tėvo talentų?

Fon Dohnanis kukliai nusišypsojo ir ištempė laibą kaklą virš pagal užsakymą pasiūto palto apykaklės:

– Prašau man atleisti, kapitone.

Jis pamoko dviem raudonas dryžuotas kelnes vilkintiems tarnautojams ir nuėjo atsisėsti prie jų, priešingoje lėktuvo pusėje, tiesiai už pilotų kabinos. Net „Ju52“ lėktuve tokie asmenys kaip fon Dohnanis ir įgula kažkaip sugebėdavo improvizuoti pirmąją klasę – priekyje sėdynės nebuvo geresnės, tiesiog tokie povai nenorėjo kalbėtis su jaunesniaisiais pareigūnais, pavyzdžiui, su manimi.

Prisidegiau cigaretę ir pabandžiau įsitaistyti patogiai. Varikliai užsivedė, durys užsidarė. Antrasis pilotas užrakino duris ir uždėjo ranką ant vieno iš dviejų ant sijos montuojamų kulkosvaidžių, kuriuos buvo galima judinti aukštyn ir žemyn.

– Ponai, mums trūksta įgulos, – pasakė jis. – Ar kas nors moka naudotis tokiais įrenginiais?

Apžvelgiau bendrakeleivius. Neprakalbo nė vienas, ir aš nusistebėjau, kam tokius vyrus gabenti prie fronto; nė vienas neatrodė suvokiąs, kaip veikia durų užraktas, jau nekalbant apie MG15.

– Aš, – atsakiau, pakeldamas ranką.

– Gerai, – tarė antrasis pilotas. – Yra viena šimtoji galimybės, kad susidursime su Karališkųjų oro pajėgų „Moskitu“, nes paliecame Berlyną, todėl paprašysiu penkiolika minučių pabūti prie ginklo, gerai?

– Būtinai, – atsakiau. – O kokia situacija Smolenske?

Antrasis pilotas papurtė galvą:

– Fronto linija eina už penkių šimtų mylių nuo Smolensko. Rusų naikintuvams toks atstumas per didelis.

– Koks palengvėjimas, – atsikvėpė kažkas.

– Nesijaudinkite, – šyptelėjo antrasis pilotas. – Tikėtina, kad iki to laiko mirssite nuo šalčio.

Pakilome ankstyvą ryto valandą, ir kai buvome ore, atsistojau, atidariau langą ir iškišau MG į lauką. Būgnas atlaikytų septyniasdešimt penkis apsisukimus, bet netrukus mano rankos taip sušalo, kad nebūčiau pataikęs į jokią taikinį, todėl pajutau palengvėjimą, kai antrasis pilotas sušuko, kad galiu sėstis. Dar geriau pasijutau uždarydamas langą, pro kurį į kabiną veržėsi ledinis oras.

Atsisėdau, sušalusias rankas pasikišau po pažastimis ir pabandžiau užmigti.

Po keturių valandų, lėktuvui artėjant prie Rastenburgo Rytų Prūsijoje, žmonės pradėjo sukinėti sėdynėse ir dairytis pro langus, nekantriai trokšdami pažvelgti į lyderio būstinę, vadinama Vilko irštva.

– Nieko nepamatysite, – pareiškė kažkoks kelis kartus ten lančėsis visažinis. – Visi pastatai užmaskuoti. Jei kažką galėtumėte

įžiūrėti jūs, tuomet įžiūrėtų ir prakeiktos Karališkosios oro pajėgos.

– Jei jiems pavyktų iki čia atskristi, – atsakė kitas keleivis.

– Neturėjo ir Berlyno pasiekti, – įsiterpė dar kažkas, – bet kažkaip, nepaisant visų spėjimų, jiems pavyko.

Nusileidome už kelių mylių į vakarus nuo Vilko irštvos, ir aš išėjau dairytis ankstyvų pietų arba vėlyvų pusryčių, bet nieko neradęs, prisėdau trobelėje, kurioje buvo ne šilčiau nei lėktuve, ir suvalgiau kelis kuklius sumuštinis su sūriu, kuriuos dėl visa ko buvau pasiėmęs į kelią. Fon Dohnanį sutikau tik įlipęs į lėktuvą.

Tarp Rastenburgo ir Minsko buvo audringiau, tad kartais toje atkarpoje „Junkersai“ krisdavo kaip akmenys, lyg kibirai į šulinio dugną. Netrukus fon Dohnanis pažaliavo.

– Galbūt jums reiktų gurkštelti šio gėrimo, – pasakiau, šiurkščiai užsimindamas, kad ir aš norėčiau išlenkti taurelę.

– Ką?

– Jūsų draugo „Cointreau“. Jums reiktų išgerti, kad pagerėtų savijauta.

Akimirką jis atrodė suglumęs, o tada silpnai papurtė galvą.

Kitas keleivis, Rastenburge įsėdęs SS leitenantas, išsitraukė kriausių šnapso butelaitį ir pasiuntė jį ratu kitiems. Aš gurkštelėjau kaip tik tada, kai papuolėme į kitą didelę oro duobę, kuri iš fon Dohnanio iškratė paskutinius gyvybės likučius, ir nualpęs jis krito prie lėktuvo durų. Numalšindamas natūralų instinktą visada leisti pirmosios klasės keleiviams pasirūpinti savo gerove patiems, priklaupiau prie jo, atsagsčiau tunikos apykaklę ir suvilgiau jo lūpas leitenanto degtine. Tada pamačiau ant fon Dohnanio paketo, kuris liko gulėti po sėdyne, užrašytą adresą.

Pulkininkas Helmutas Štyfas, Vermachto koordinavimo skyrius, Angerburgo pilis, Vilko irštva, Rastenburgas, Prūsija.

Fon Dohnanis atsimerkė, atsiduso ir tada atsisėdo.

– Jūs buvote nualpęs, nieko baisaus, – pasakiau. – Geriau kurį laiką pagulėkite ant grindų.

Jis paklausė mano patarimo ir netgi kelioms valandoms buvo užmigęs, o aš nesilioviau galvojęs, kodėl fon Dohnanis nepristatė savo draugui pulkininkui Štyfui butelio „Cointreau“ – pamiršo ar apsigalvojo. Jei gėrimas bent kiek prilygo kavai, tuomet tai buvo aukštos kokybės produktas, per geras dovanoti. Mažai tikėtina, kad bus pamiršęs, nes mačiau, kad kai išlipome iš lėktuvo Rastenburge, paketą išsinešė. Kodėl tuomet nepadavė jo kokiam tarnautojui ir nepaprašė nunešti pulkininkui Štyfui, arba, jei paprastais kareiviais nepasitikėjo, kodėl paketo neįdavė kitiems į Vilko irštą vykstantiems karininkams? Žinoma, gali būti, kad koks nors karininkas fon Dohnaniui pranešė, kad Štyfas išvyko iš Vilko irštvos. Bet kaip nežulys, kuris kankina net kasantis, man ramybės nedavė mintis, kad fon Dohnanis neįteikė prabangiojo butelio, nes kažkas vyksta.

Siaubingai nuobodu keturias valandas skristi iš Rastenburgo į Minską.

Kai po kelių valandų pasiekėme Smolenską, dar džiugino diena, nors šviesa buvo blausi. Kokią valandą iki nusileidimo skridome per nesibaigiantį tankų medžių kilimą. Atrodė, kad niekur žemėje nėra tiek medžių, kiek Rusijoje. Medžių buvo tiek daug, kad kartais atrodė, jog „Junkersas“ nejuda, ir aš jaučiausi lyg irčiausi per pirmykštę sengirę. Manau, kad Rusija išsaugojo daugiausia kraštovaizdžių, kurie ir prieš tūkstančius metų atrodė lygiai taip pat, ir gali būti, kad ši šalis puikiai tiko voverėms, bet ne žmonėms. Niekur geriau nepaslėpsi tūkstančių žydų ar lenkų kariškių kūnų. Kraštovaizdyje, kuris driekėsi pro lėktuvo langą, galima paslėpti visus įmanomus nusikaltimus, ir, į jį žiūrėdamas, pajutau baimę dėl to, ką rasiu nusileidęs ir su kuo susidursiu. Galimybė maža, bet instinktyviai žinojau, kad kaltės kankinamam SD pareigūnui 1943 metų žiemą čia geriau nesirodyti.

Kai miške, kuris priminė didžiulį žalią baseiną, šiaurinėje pusėje pagaliau pasirodė proskyna, kur įsikūręs miestas,

fon Dohnanis jau buvo atsigavęs, ir mes ėmėme leistis. Netrukus prie lėktuvo šono prisilietė laipteliai, ir mes išėjome į vėją, kuris iš karto įsisuko į mano palatą, palietė kūną, dėl ko pasijutau lyg įšalusį silkė, o to nesibaigiančio miško centre jaučiausi lyg išmuštas iš vėžių. Ant nušalusių ausų užsitraukiau ausinę ir apsidairiau, ar atvyko kas nors iš ryšių bataliono manęs pasitikti. Tuo tarpu buvęs bendrakeleivis į mane nekreipė nė menkiausio dėmesio, jį, vos nulipusį laipteliais, pasitiko du vyresnieji karininkai – vienas jų buvo generolas, ant kurio apykaklės pūpsėjo didesnės kailio atraižos nei ant eskimo drabužių, – ir nesirūpino, kad neturiu transporto, kai spaudė bičiuliams rankas, o eilinis į didžiulį tarnybinį automobilį krovė jo mantą.

„Tatra“, ant kurios gaubto švietė smulkutė juodos ir geltonos spalvų vėliava ir 537-as numeris, sustojo greta tarnybinio automobilio, ir iš jos išlipo du karininkai. Pamatę generolą, jiedu atidavė pagarbą, prisistatė, o tada priėjo prie manęs. „Tatra“ buvo dengta, bet be langų, ir atrodė, kad manęs laukia dar viena šalčiu alsuojanti kelionė.

– Kapitonas Giunteris? – paklausė aukštesnysis vyras.

– Taip, pone.

– Aš esu 537-ojo ryšių pulko pulkininkas leitenantas Arensas, – prisistatė. – O čia leitenantas Reksas, mano adjutantas. Sveiki atvykę į Smolenską. Reksas ketino pasitikti jus vienas, bet paskutinę minutę nusprendžiau prisijungti ir vykstant į pilį plačiau jums papasakoti apie šią vietą.

– Labai džiaugiuosi tokiu jūsų sprendimu, pone.

Netrukus tarnybinis automobilis nuvažiavo.

– Kas buvo tie povai? – paklausiau.

– Generolas fon Treskovas, – atsakė Arensas. – Ir pulkininkas fon Gersdorfas. Trečiojo pareigūno nepažįstu. – Arensas buvo niūraus veido, nors nepasakytum, kad negražus, ir išsiskyrė dar niūresniu balsu.

– Ak, tuomet suprantu.

– Ką turite omenyje?
– Trečiasis pareigūnas – tas išlipęs iš lėktuvo, kurio jūs nepažįs-
tate, irgi aristokratas, – paaiškinau.
– Neabejoju, – tarė Arensas. – Feldmaršalas fon Kliugė va-
dovauja armijos štabui lyg tai būtų Vokiečių klubo filialas. Aš
įsakymus gaunu iš generolo Oberhauzerio. Jis yra profesionalus
karys, kaip ir aš. Ne aristokratas, o tai nėra blogai, kalbant apie
kariškius. Mano pirmtakas pulkininkas Bedenkas sakydavo, kad
niekada nežinai, kiek yra štabo kariškių, kol antskrydžio metu
patenki į slėptuvę.
– Man patinka jūsų senojo pulkininko požiūris, – tariau ei-
damas „Tatros“ link. – Pagal tai, kaip jį apibūdinote, atrodo, kad
mes su juo iš vieno molio drėbti.
– Medžiaga, iš kurios drėbtas jūs, yra kiek tamsesnė, – tiesiai
pareiškė Arensas. – Ypač kita jūsų uniforma. Po to, ką pamatė
Minske, Bedenkas sunkiai ištvėrdavo viename kambaryje su
SS ar SD pareigūnu. Kadangi jus turėsime lydėti dėl saugumo,
pripažįstu, kad esu tokios pačios nuomonės. Nustebau, kai pa-
skambinęs majoras generolas Osteris iš abvero pasakė, kad biuras
siunčia SD tarnautoją. Mano nuomone, SD ir vermachtas nėra
geri draugai.
Nusišypsojau:
– Gerbiu žmogų, kuris nebijo pasakyti, ką galvoja. Po Sta-
lingrado ne dažnai tokių sutiksi. Ypač vilkinčių uniformą. Tad
kaip profesionalas norėčiau kalbėti su profesionalu. Kita mano
uniforma yra pigus švarkas ir nudėvėta kepurė. Aš nepriklausau
gestapui, aš esu tik žmogžudystės tyręs policininkas iš Kripo, ir
ne šnipinėti čia atvykau. Kai tik peržiūrėsiu jūsų surinktus įro-
dymus, iš karto grįšiu į Berlyną, bet noriu pabrėžti, pone, dau-
giausia rūpinuosi savimi ir jūsų paslaptys man visai nerūpi.
Uždėjau ranką ant kastuvo ilga rankena, kuris buvo priremtas
prie „Tatros“ variklio dangčio. Iš mažų automobilių nebuvo jo-
kios naudos purve ar sniege, dažnai juos tekdavo atkasinėti arba

po ratais barstyti žvyrą: už galinės sėdynės tikriausiai gulėjo
žvyro maišas.

– Jei pagausite mane meluojantį, pulkininke, leidžiu jums šiuo
daiktu trenkti man per galvą, o jūsų vyrai galės mane pakasti
miške. Iš kitos pusės, jums gal pasirodys, kad prikalbėjau pakan-
kamai ir taip pasirašiau mirties nuosprendį.

– Gerai, kapitone, – pulkininkas Arensas nusišypsojo ir išsi-
traukė nedidelį portsigarą. Tada mums su leitenantu pasiūlė pa-
rūkyti. – Man patinka jūsų tiesumas.

Rūkėme tol, kol dūmų nebeskyrėme nuo šaltyje iškvėpto oro.

– Taigi, – pasakiau. – Užsiminėte apie nakvynę pas jus. Jei ne-
reikėtų grįžti į Berlyną, niekada gyvenime nebenorėčiau pamatyti
„Junkers 52“.

– Žinoma, – atsakė Arensas. – Tikriausiai esate išsekęs.

Įlipome į „Tatrą“. Vairavo kapralas pavarde Rozė, ir netrukus
jau riedėjome visai padoriu keliu.

– Apsistosite pas mus pilyje, – pranešė Arensas. – Kalbu apie
taip vadinamą Dniepro pilį, kuri stūkso prie pagrindinio kelio į
Vitebską. Beveik visa centrinė armijos grupė, oro pajėgos, ges-
tapas ir mano padalinys įkurdinti į vakarus nuo Smolensko ir
aplink vietovę, vadinamą Krasnyj Boru. Generalinis štabas dis-
lokuotas greta esančiame sveikatingumo centre, kuris pagal vie-
tinius standartus yra labai patogus, bet, kalbant apie ryšius, pilyje
esame visai nebloggeri. Kaip manai, Reksai?

– Taip, pone. Manau, esame gerai įsikūrę.

– Turime kino teatrą, pirtį, netgi šaudyklą. Nudžiuginsiu sa-
kydamas, kad maitina nebloggeri. Dauguma mūsų – bent jau ka-
rininkai – po Smolenską vaikštome labai retai. – Arensas ranka
parodė horizonte mums iš kairės atsiveriančius kažkokius kupolo
formos bokštus. – Tiesą pasakius, čia nėra blogai. Vieta istorinė.
Aplink tiek bažnyčių, kad nors kastuvu kask. Šiuos dalykus kuo
puikiausiai išmano Reksas, ar ne, leitenante?